

XAVIER MARTÍN

PAPERS I COLLAGES
per a Joan Valls

2 0 1 7
LLOTJA DE SANT JORDI

XAVIER MARTIN

PAPERS I COLLAGES
per a Joan Valls

2 0 1 7
LLOTJA DE SANT JORDI

ÀREA DE CULTURA / AJUNTAMENT D'ALCOI

President: Antoni Francés, Alcalde d'Alcoi

Coordinació: Raül Llopis, Regidor de Cultura

ARTS PLÀSTIQUES

CONSELL ASSESSOR:

Armand Alberola

Manuel Boix

Romà de la Calle

Fernando Castro

Carles Cortés

Daniel Giralte-Miracle

Joan A. Llinares

Tomàs Llorens

Wences Rambla

Isabel-Clara Simó

Vicent M. Vidal

DIRECCIÓ:

Antoni Miró

COMISSARI:

Xavier Martín

GABINET DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

Ximo Victoriano

EDITA: Ajuntament d'Alcoi

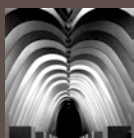
© DELS AUTORS

© AMB-DISSENY

© AJUNTAMENT D'ALCOI

IMPRESSIÓ: GRÀFIQUES ALCOI, S.L.U.

DIPÒSIT LEGAL: A 141-2017

LLOTJA DE SANT JORDI

AJUNTAMENT D'ALCOI

Sabadell
Fundació

ELS AUTORS CEDEIXEN VOLUNTARIAMENT ELS DRETS DE REPRODUCCIÓ

*“Sols hem après la dura noció
De saber l’escassetat del bé propi”*

Joan Valls

Quan parlem d’obra sobre paper, la primera imatge que ens sol venir a la ment és la d’un dibuix, perquè aquesta manifestació artística ha sigut des de fa segles una de les maneres més utilitzades per l’home. En el Renaixement els dibuixos sobre paper no s’arribaven a considerar com a obra, sinó com un exercici de mà o com un esbós per a posteriorment materialitzar la idea en una gran obra sobre un suport més “noble”. D’aquesta manera l’obra sobre paper no tenia una finalitat per ella mateixa i en molts casos acabava sent destruïda.

A poc a poc l’obra sobre paper va anar guanyant major rellevància, perquè les noves tècniques de pintura utilitzades van anar convivint dins de la mateixa peça, s’anaven complementant i donaven noves possibilitats pictòriques i una nova rellevància i projecció a la composició creada sobre el paper.

Amb l’arribada del segle XX, i cenyint-nos al nostre país, els pintors espanyols van arribar a realitzar una gran quantitat d’obra sobre paper, els uns per la importància que li concedeixen al dibuix (Luis Fernández, Dalí, Maruja Mallo), els altres a causa de la simple escassetat de mitjans, com va ser el cas de Julio González, qui va utilitzar aquest suport per a dibuixar amb grafit nombrosos retrats de llauradores o de la seua companya Marie Therese.

De la mà d’Eusebi Sempere i Abel Martín va arribar a Espanya, a finals de la dècada dels cinquanta del segle passat, el mètode serigràfic. L’obra seriada sobre paper va interessar molts pintors i va ajudar a difondre l’art contemporani en la nostra societat. La serigrafia va ser el principi de moltes de les col·leccions, que després van derivar cap a la peça única. Com va dir Fernando Zóbel, *“Una col·lecció pot començar amb un gravat de Dürer, i amb el temps anar adquirint algun dibuix i així successivament. Es tracta d’un procés d’aprenentatge”*.

Sempere i Martín van aprendre la tècnica serigràfica als tallers de l’artista Wilfredo Arcay, en el París dels anys cinquanta. L’estampador cubà va innovar la divulgació de l’art amb aquesta tècnica, d’origen americà i desconeguda a Europa. Per a Arcay, la serigrafia no era una reproducció d’obra *“sinó una forma de reinventar juntament amb l’artista una obra en estampa que permeta canviar grandària, color o suport”*. Durant l’aprenentatge d’aquesta tècnica, Abel Martín ja va realitzar obres per a artistes de la talla de Mortensen, Herbin, Vasarely o l’arquitecte francès André Bloc.

En 1958, després de la seua tornada definitiva a Espanya, Martín i Sempere van realitzar per a Lucio Muñoz un dels primers treballs serigràfics. A partir d’aquest moment i en els anys següents van començar a produir estampacions per a la majoria dels artistes de l’època, molts dels quals relacionats amb el món artístic de la ciutat de Conca: José Guerrero, Antonio Lorenzo, Manolo Millares, Manuel H. Mompó, Gerardo Rue-

da, Antonio Saura, Gustavo Torner o Fernando Zóbel. Abel Martín va estampar les primeres edicions per al Museu d'Art Abstracte Espanyol de Conca per encàrrec de Zóbel: la primera va ser de César Manrique datada en 1963, encara que es va realitzar la serigrafia a començament de 1964.

Hi ha hagut moments puntuals on l'obra sobre paper no va ser una elecció, sinó una imposició a causa del mètode utilitzat. Parle de finals dels seixanta en els Seminaris del Centre de Càlcul de la Complutense de Madrid (1968-1970). Els pintors que es van aproximar a aquelles primeres computadores (Manuel Barbadillo, Tomás García Asensio, Gerardo Delgado, José Luis Gómez Perales, Abel Martín, Manolo Quejido, Eusebi Sempere, Soledad Sevilla o José María Yturralde, entre d'altres) van realitzar les seues obres modulars sobre paper plòter, i en alguns casos el resultat obtingut el van passar a serigrafies o litografies.

Amb l'entrada del segle XXI, l'ús i la valoració del paper ha tingut un gran ressorgiment entre els artistes, a causa de factors com la facilitat en el maneig i el transport d'aquest, el seu cost econòmic baix i l'auge que el dibuix ha tingut en les generacions més joves com a expressió artística per ella mateixa. En paraules del pintor Guillermo Pérez Villalta en el seu llibre *Melancólico rococó*: “El dibuix està hui en una nova fase daurada. Sembla que l'ortodòxia moderna el salva, potser perquè no és pintura i, si es fa sobre la paret o sobre un paper trencat, sembla menys clàssic. Però el que continua atraient del dibuix és eixa fragilitat, eixa quasi res, eixa cosa directa del cervell a l'obra”.

Per a parlar del *collage* hem de remuntar-nos a 1910 quan Braque va introduir arena i serradures en els seus quadres cubistes, la qual cosa va donar lloc a l'antecessor del *papier collé*, que va veure la primera llum el 13 de setembre de 1912, quan va trobar en una drogueria d'Avinyó alguns papers pintats que imitaven la fusta. En arribar a casa, a la localitat rosellonesa de Ceret, va tallar tres trossos d'aquest paper, els va apegar sobre un paper *Ingres*, va dibuixar amb carbonet uns traços que unien els trossos i va escriure les paraules BAR i ALE. A l'obra la va titular *Fruiter i got*. A l'octubre, Picasso va realitzar la seua escultura *Guitarra* utilitzant retalls de cartó. Però el primer quadre considerat un *collage*, curiosament datat al maig de 1912, és *Bodegó amb trenat de cadira*. En aquest, Picasso va incorporar a un dels seus bodegons un hule dels utilitzats com a estovalles de bar, amb la peculiaritat que l'estampat d'aquest hule és un disseny de seient de reixeta. Amb aquesta acció revolucionària per a l'art, no tan sols cal destacar la incorporació d'un element no pictòric a l'obra, sinó també la incorporació d'un objecte fabricat en sèrie (l'hule) a un objecte artesà fet a mà (el quadre).

Com a defensor de l'obra realitzada sobre paper, he volgut que l'exposició “Papers i collages” servisca per a aproximar la frescor de les obres amb aquest suport. Per cronologia, els artistes seleccionats van des d'Antonio Lorenzo (Madrid, 1922-2009) fins a Albano Hernández (Ávila, 1988), amb peces de tendències plàstiques diferents i amb distintes tècniques, que comprenen des del grafit fins a l'acrílic, passant per l'guaix o les ceres, però sempre utilitzant el paper com a suport o amb la tècnica de *collage*. Una vegada més desitgem augmentar l'interès per aquest suport i aquesta tècnica i anhelem desterrar per sempre la frase vigent durant molts anys escrita per Fernando Zóbel, quan allà pels anys setanta va parlar de “*L'amable desprestigi del paper*” a Espanya.

Xavier Martín

PAPERS I COLLAGES

- ALBANO (Àvila, 1988)
ALBO, Aina (Palma, 1982)
ALFARO, Andreu (València, 1929-2012)
ALONSO, Elena (Madrid, 1981)
ANZO, Josep (València 1931-2006)
ASINS, Elena (Madrid, 1940 - Navarra, 2015)
AZAMBUJA, Marlon de (Brasil, 1978)
BALART, Waldo (Banes, Cuba, 1931)
BASTERETXEA, Nestor (Bermeo,1924 - Hondarribia, 2014)
BLASCO, Arcadi (Mutxamel, Alacant, 1928-2013)
BOIX, Manuel (L´Alicudia, València, 1942)
BRINKMANN, Enrique (Málaga, 1938)
BROTO, José Manuel (Zaragoza, 1949)
BUCH, Monika (València, 1936)
CÁMARA, Víctor (Montpelier, Francia, 1973)
CANOGAR, Rafael (Toledo, 1935)
CARTAXO, Carlos (Valladolid, 1978)
CASADO, Julián (Aranjuez, 1928-2014)
DIS BERLIN (Ciria, Soria, 1959)
EQUIP CRÓNICA (València, 1964-1981)
EQUIP REALITAT (València, 1966-1976)
ESTIRADO, Eutiquio (Hellín, Albacete, 1956)
FARRERAS, Francisco (Barcelona, 1927)
FERRER i MARTORELL, Robert (València, 1978)
GARCÍA ASENSIO, Tomás (Huelva, 1940)
GARRO, Pep (Elx, Alacant, 1960)
GENOVES, Joan (València, 1930)
GÓMEZ PERALES, José Luis (Madrid, 1923 - Guadalajara, 2008)
GRAU-GARRIGA, Josep (Barcelona, 1928 - Francia, 2011)
GUERRERO, José (Granada, 1914 - Barcelona, 1991)
GUINOVART, Josep (Barcelona, 1927-2007)
HERNÁNDEZ PIJUAN, Joan (Barcelona, 1931-2005)
LEGUEY, José Vicente (Elx, Alacant, 1951)
LLEDÓ, Guillermo (Madrid, 1946)
LORENZO, Antonio (Madrid, 1922-2009)
MACARRÓN, Rafa (Madrid, 1981)
MASSANET, Aurèlia (Alcoi, Alacant, 1955)
MENDOZA, Tomás (Cartagena, Murcia,1974)
MIRÓ, Antoni (Alcoi, Alacant, 1944)
MIRÓ, Joan (Barcelona, 1893 - Palma de Mallorca, 1983)
MUIÑO, Pedro (Irioxa, A Coruña, 1954)
OLIVARES, Juan (Alcira, València, 1973)
PEREÑIGUEZ, José Miguel (Sevilla, 1977)
PÉREZ VILLALTA, Guillermo (Tarifa, Cádiz, 1948)
PISA de la, Águeda (Palencia, 1942)
ROCAMORA, Jaume (Tortosa, Tarragona, 1946)
RUEDA, Gerardo (Madrid 1926-1996)
SALINAS, Manuel (Sevilla, 1940)
SARAVIA, Maya (Ciudad de Guatemala, 1984)
SOU, Josep (Alcoi, Alacant, 1951)
TÀPIES, Antoni (Barcelona 1923-2012)
THARRATS, Joan Josep (Barcelona, 1918-2001)
TOGA, Lidia (Madrid, 1980)
TORNER, Gustavo (Cuenca, 1925)
URBAN, Ramón (Elx, Alacant, 1958)
VENTO, José (València, 1925 - Madrid, 2005)
VERBIS, Daniel (León, 1968)
VICTORIA, Salvador (Teruel, 1929 - Madrid, 1994)
YTURREALDE, José M^a (Cuenca, 1942)
ZOBEL, Fernando (Manila, Filipinas, 1924 - Roma, 1984)

ALBANO, *Oberón*, 2015. Mixta / paper Aquarel-la Arches gra fi 356 g. 125 x 89 cm.

ALBO, Aina, *Preclimax*, 2016. Collage: fusta, paper, llapis, 40 x 32,5 x 4 cm.

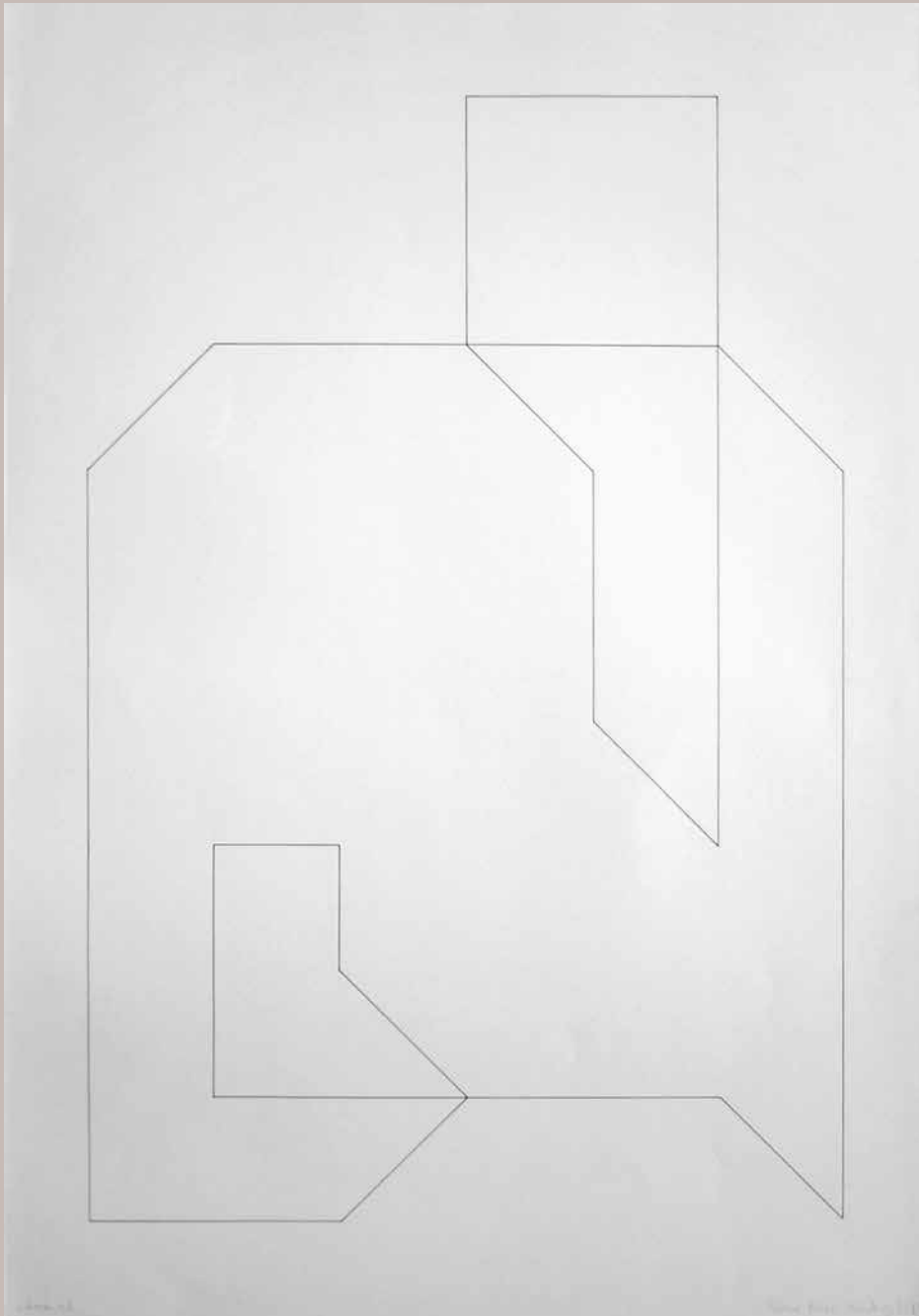
ALFARO, Andreu. Sense títol, 1985. Litografia / paper, 63 x 48 cm.

ALONSO, Elena. *Encofrado# 1*, 2015. Tècnica mixta / paper, 74,5 x 56,5 cm.

ANZO, Josep, *Circuit*, 1973. Tècnica mixta / paper, 48,5 x 48,5 cm.

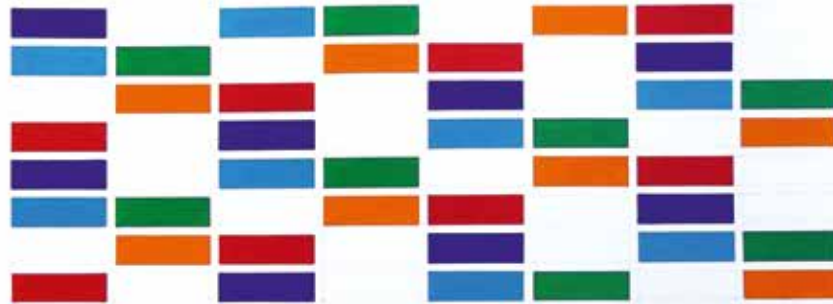
ASINS, Elena, *LAMA 42*, 1989. Tinta / paper, 82 x 62 cm.

AZAMBUJA, Marlon de, *Linero 758.7042*, 2016. Pintura en esprai / paper, 34 x 32 cm.

Desarrollo Cromático de CEL 1,3,4,6,7

CEL
Código de Coloración CEL

1	Purple
2	Blue
3	Green
4	Orange
5	Red
6	Dark Blue
7	Yellow
8	White

Desarrollo de CEL

1	2	3	4	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8
1	2	3	4	5	6	7	8

BASTERRETXEIA, Néstor, *Eate II*, 1998. Aiguafort / paper, 56 x 39 cm.

BLASCO, Arcadi, Sense títol, 1994. Aiguafort / paper, 57 x 38 cm.

BOIX, Manuel, *Sant Miquel*, 1977. Serigrafia / paper, 76 x 111 cm.

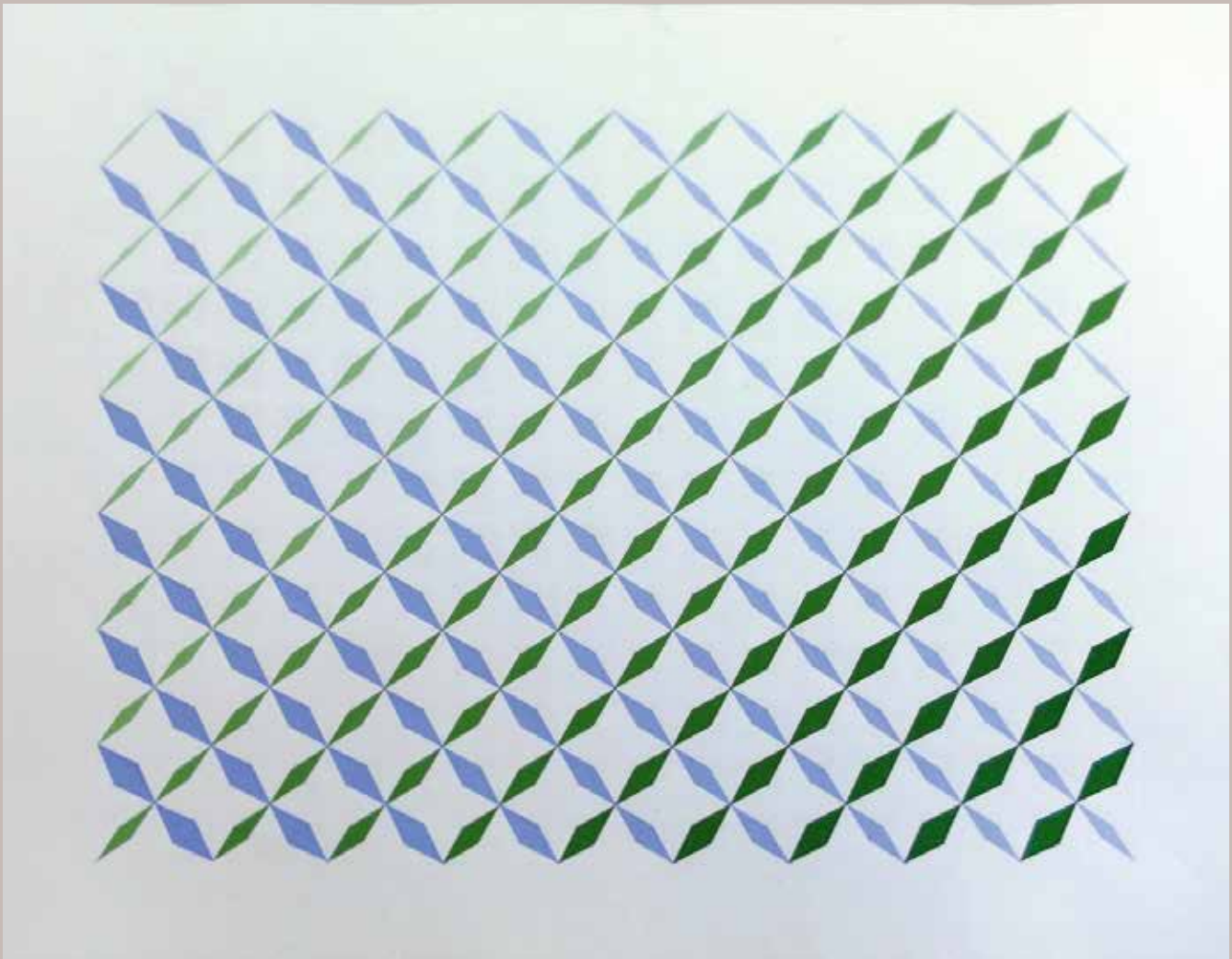

BRINKMANN, Enrique, *Franja vertical con cuadraditos*, 1999. Tècnica mixta / paper, 78 x 53,5 cm.

BROTO, José Manuel, Sense títol, 1999. Acrílic / paper, 126 x 66 cm.

21

BUCH, Monika, Sense títol, 1977. Guaix / paper, 74 x 80 cm.

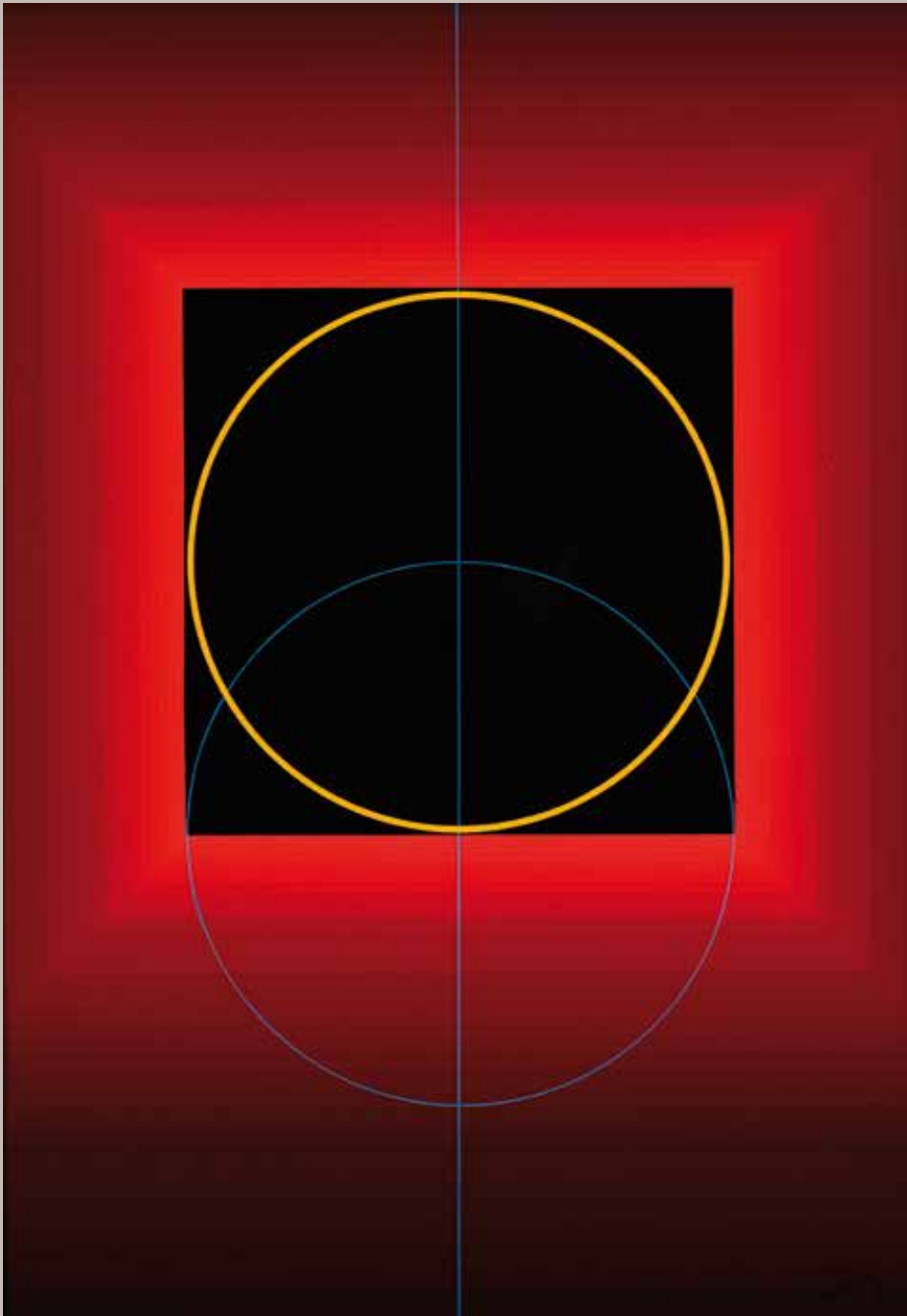
CÁMARA, Víctor, Sense títol. Sèrie *Conguitos*, 2013. Tècnica mixta / cartolina, 63 x 37 cm.

CANOGAR, Rafael, Sense títol, 2005. *Collage / cartolina*, 104 x 75 cm.

CARTAXO, Juan Carlos, Sense títol, 2012. *Collage / cartolina*, 41 x 31 cm.

CASADO, Julián, *Conjunción alquímica*, 1971. Guaix / paper, 72 x 58 cm.

EQUIP CRÒNICA, *Pito doble*, 1974. Serigrafia / paper, 100 x 70 cm.

EQUIP REALITAT, *Paisatge Urbà*, 1974. Serigrafia / paper, 77 x 77 cm.

ESTIRADO, Eutiquio, *Els pecats capitals d'un bidleg evolucionista Sèrie Analgesia*, 2012. Tècnica mixta, collage / taula, 61 x 61 cm.

FARRERAS, Francisco, *n° 2004-80 B*, 2004. Tècnica mixta, *collage* / paper, 64 x 73 cm.

GARCÍA ASENSIO, Tomás, *Doble romb negra*. Sèrie *Tinta xinesa basada en triangles*, 1994. Tinta xinesa / paper, 56,5 x 44,5 cm.

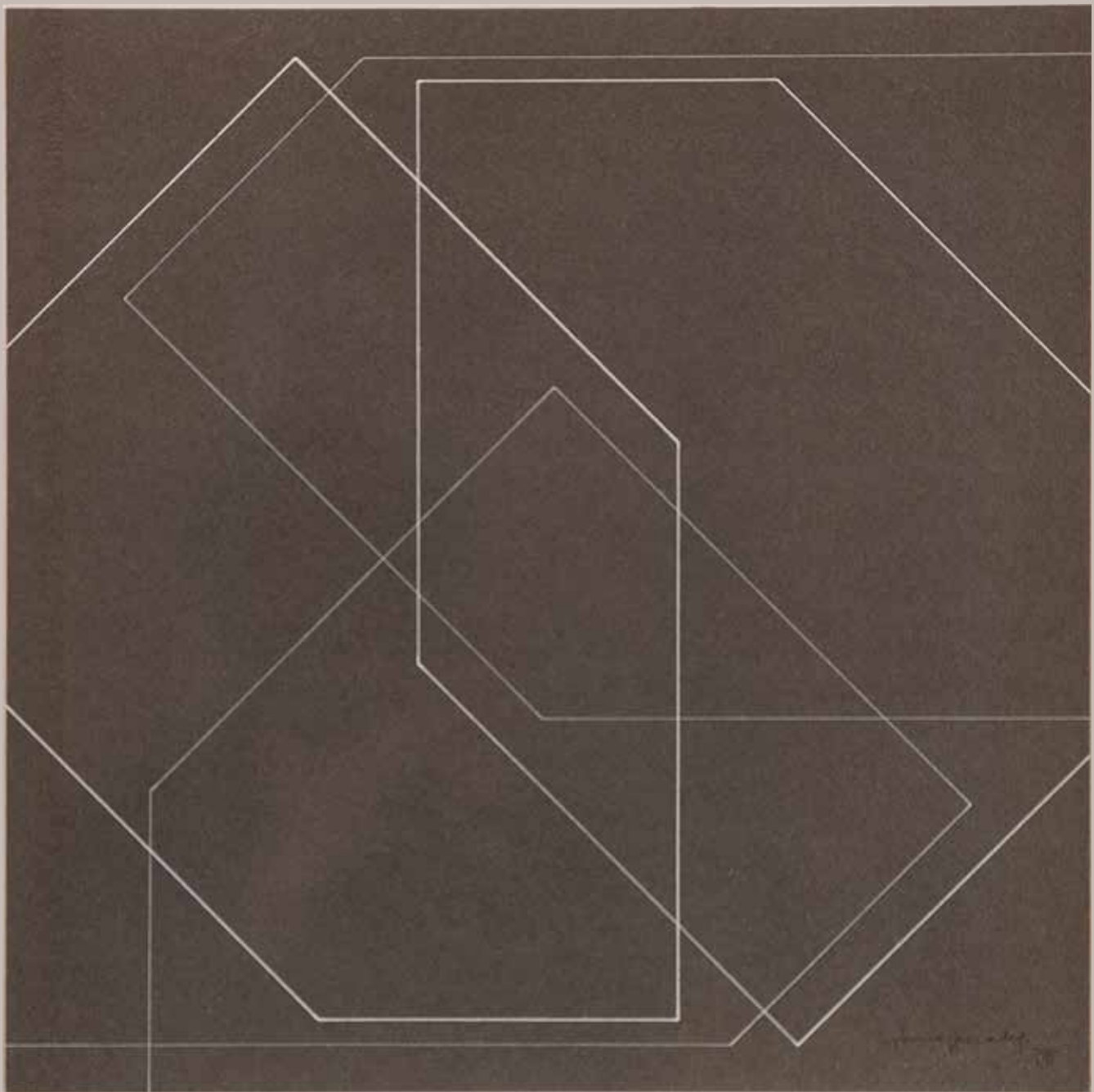

GARRO, Pep, *El viatge*, 2015. *Collage*, acrílic i Guaix / DM, 41 x 41 cm.

GENOVÉS, Joan, Sense títol, 2003. Aiguafort / paper, 86 x 60 cm.

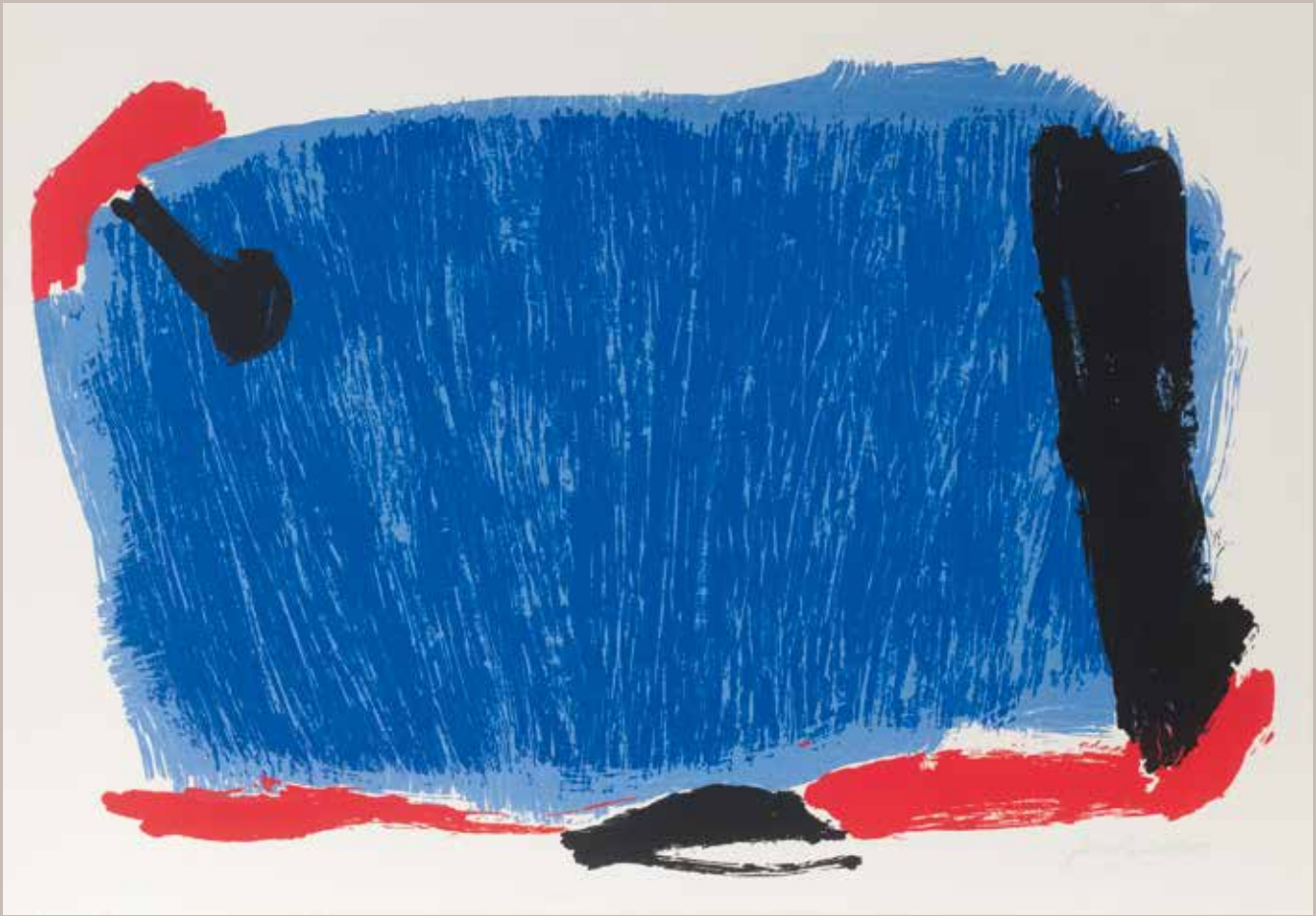

35

GÓMEZ PERALES, José Luis, Sense títol, 1976. Acrílic / cartolina, 50 x 50 cm.

GRAU-GARRIGA, Josep, *Diàleg*, 2001. Aiguafort / paper, 80 x 60 cm.

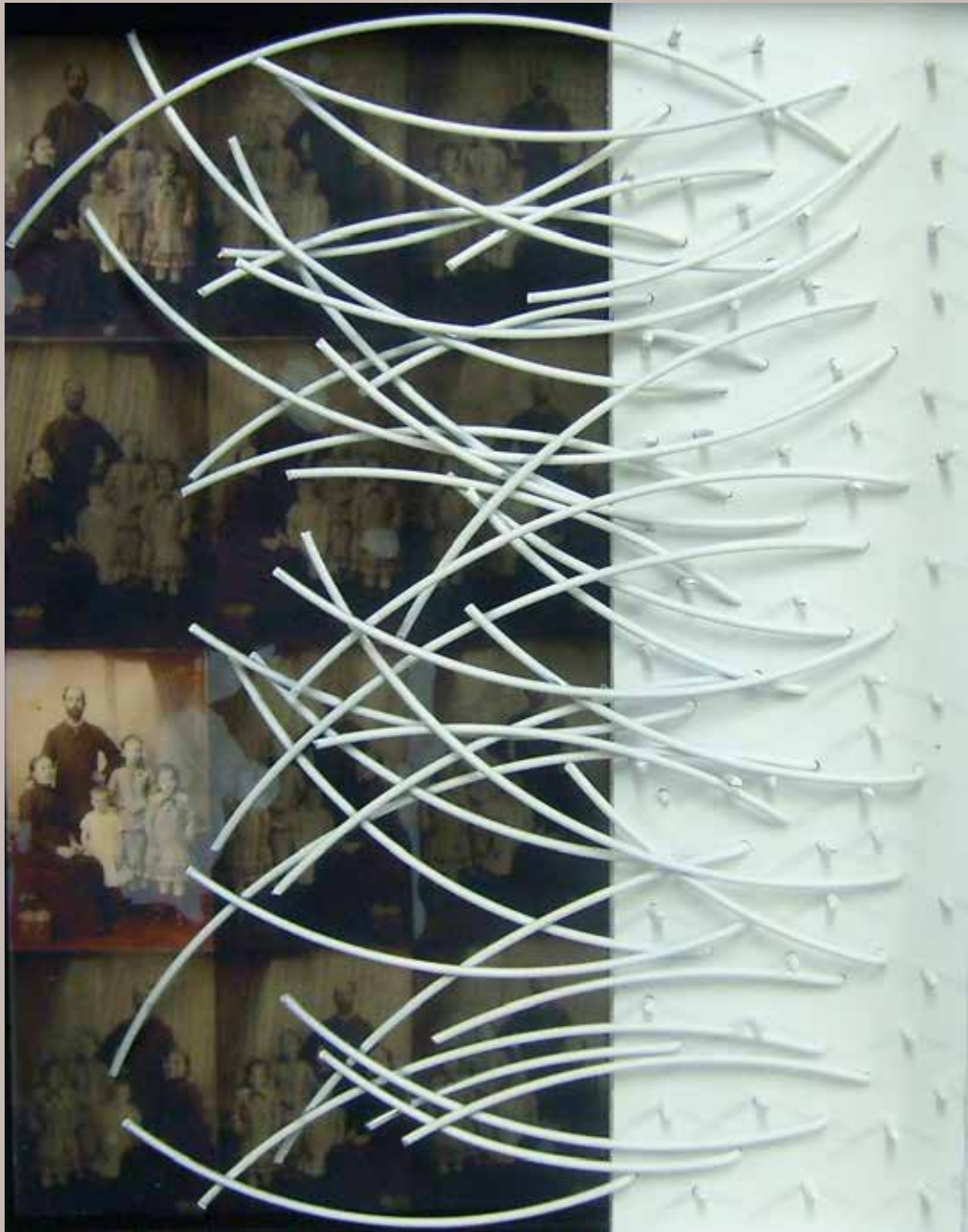

GUINOVART, Josep, *Blau*, 1989. Serigrafia i acrílic / paper, 100 x 75 cm.

LEGUEY, José, *Blindaje*, 2012. Transparències, metall i fusta / cartó, 53 x 53 x 6 cm.

LLEDO, Guillermo, *Ventana 3*, 1984. Acrílic i algeps / paper, 123 x 94 cm.

LORENZO, Antonio, Sense títol, 1962. Guaix / paper, 56 x 70 cm.

MACARRÓN, Rafa, "Los Pandilleros", 2013. Tècnica mixta / paper adherit a una taula, 23 x 17 x 4,4 cm.

MASSANET, Aurèlia, *Textos*, 2017. Mixta, paper i organdí / bastidor, 75 x 75 cm.

45

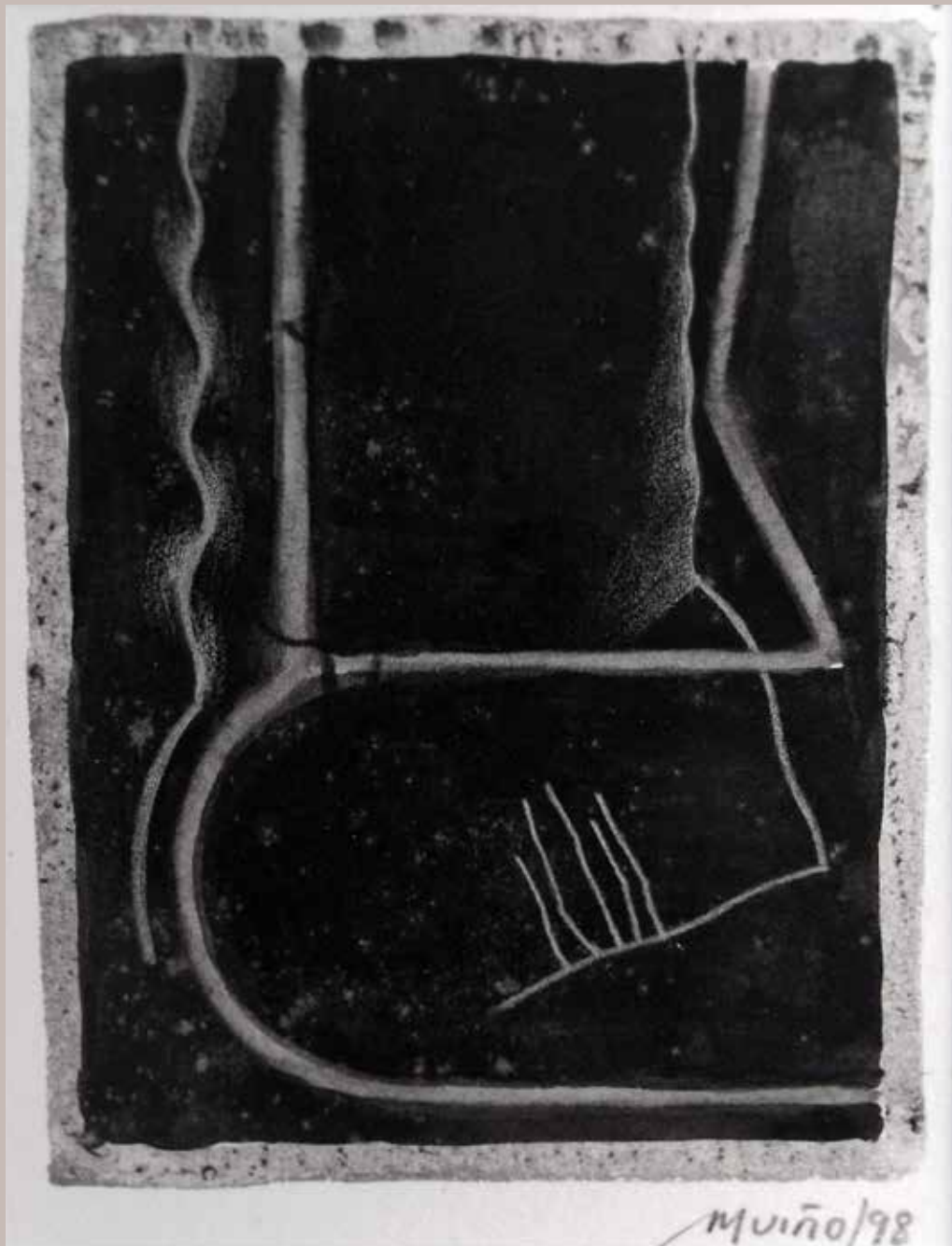
MENDOZA, Tomás, Sense títol, 2006. Llapis / paper, 42 x 91 cm.

MIRÓ, Antoni, *Camí de la Serreta "A Joan Valls"*, 2010. Acrílic i collage / paper, 56 x 76 cm.

MIRÓ, Joan, *Maravilles amb variacions acròstiques al jardí de Miró XVIII*, 1975. Litografia / paper, 75 x 53 cm.

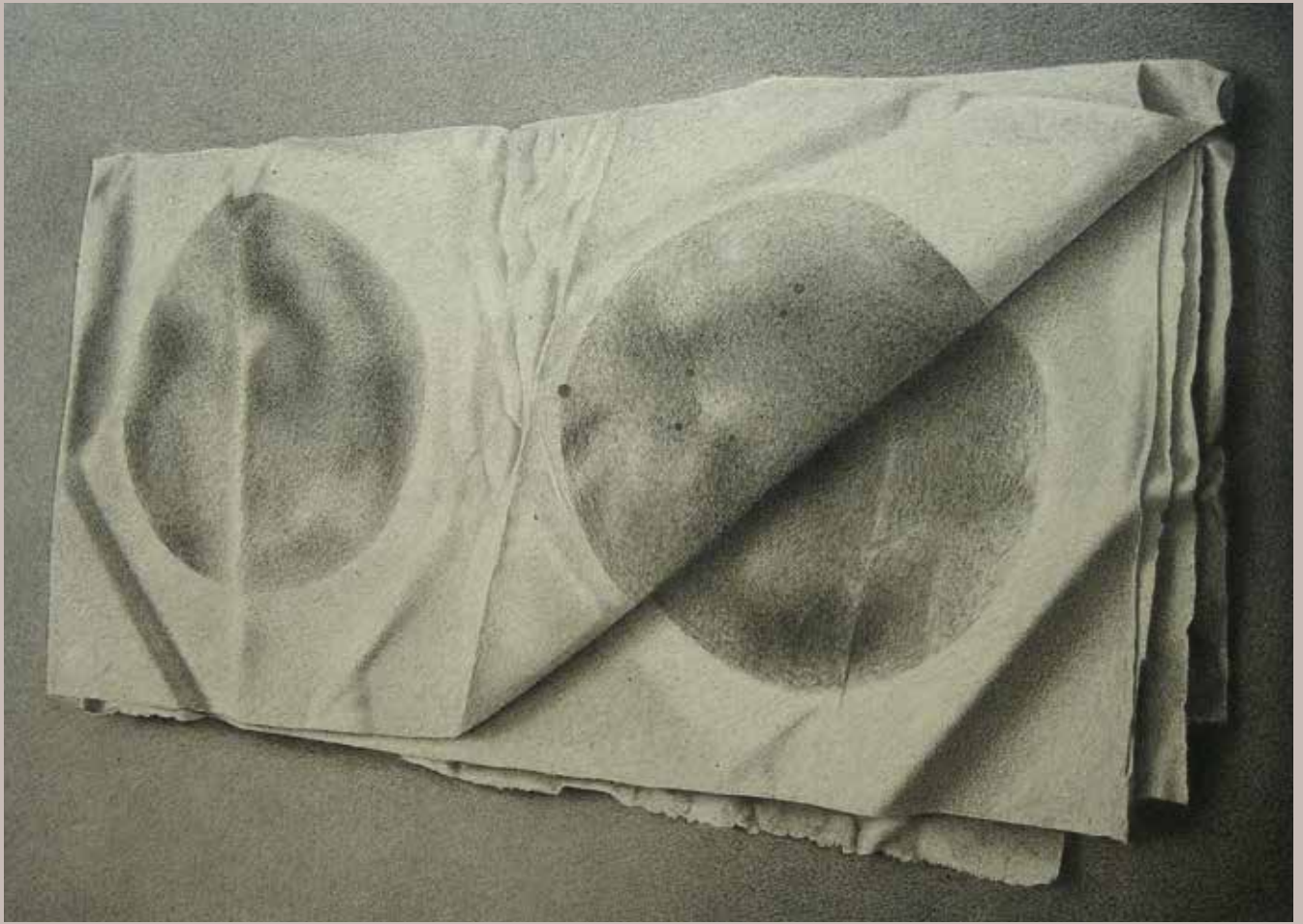

MUIÑO, Pedro, Sense títol, 1998. Acrílic, Guaix / paper, 31 x 27 cm.

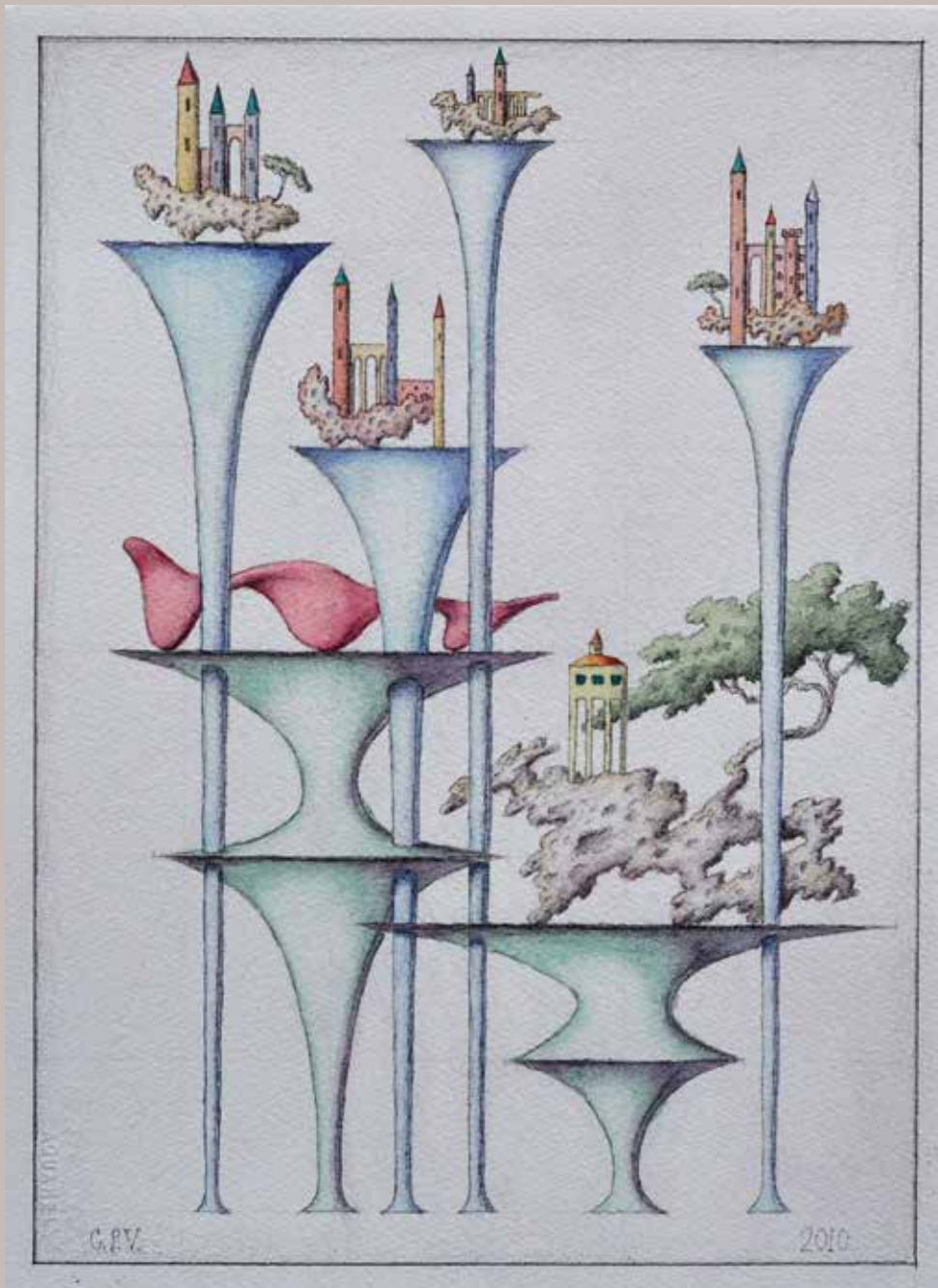
OLIVARES, Juan, *Suspense*, 2011. Tècnica mixta / llenç, 75,5 x 48 x 5 cm.

PEREÑÍGUEZ, José Miguel, *Alfombra*, 2009. Carbó, llapis Conté / Cartó, 67 x 92 cm.

PISA, *Águeda de la, Territoris marítims n° 2*, 2001. Acrílic i Collage / paper, 76 x 56 cm.

ROCAMORA, Jaume, Sense títol. Sèrie *Rietveld*, 2016. Acrílic, collage de cartó, 75 x 60 cm.

RUEDA, Gerardo, *Collage verd-violeta* ("Collage cubista"), 1979. Collage de papers de seda tenyits amb tinta xinesa / taula, 50 x 75 cm.

SALINAS, Manuel, Sense títol, 2006. Oli / cartolina, 55,5 x 60,5 cm.

SARAVIA, Maya, *Floating hands of time can't complete a full revolution I*, 2017. Cartó i grafit, 17 x 15 cm.

57

SOU, Josep, *Natura viva. A Joan Valls*, 2017. Gràfica digital / paper, 45 x 70 cm.

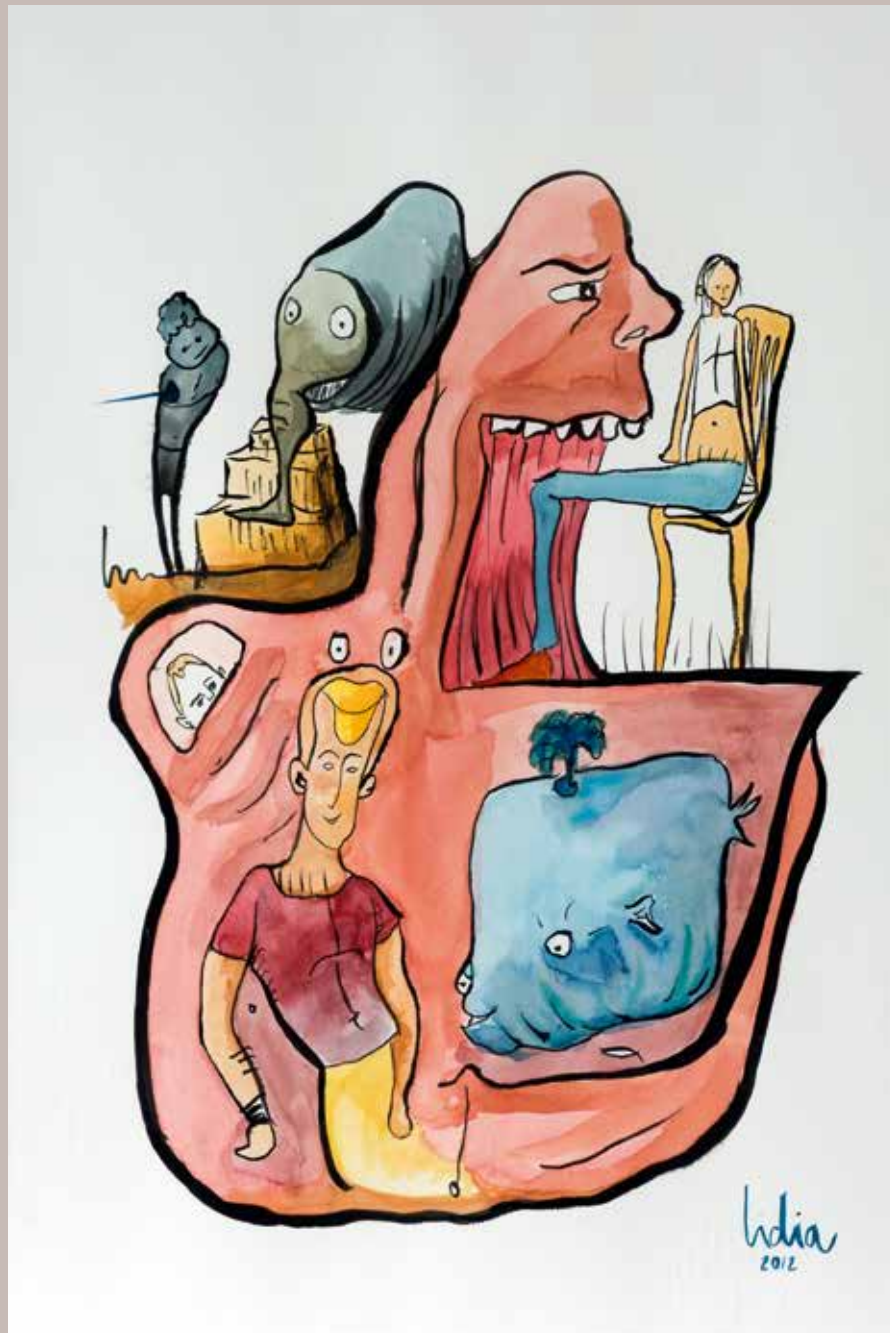

TÀPIES, Antoni, Sense títol, 1975. Serigrafia / paper, 80 x 60 cm.

THARRATS, Joan Josep, Sense títol, 1980. Oli / cartó, 87 x 71 cm.

TOGA, Lidia, *Cor de balena*, 2012. Aquarel·la i tinta / cartolina, 50 x 70 cm.

"PRESENCIA DE UN PASAT IMAGINARI I"

URBÁN, Ramón, *Presència d'un pasat imaginari I*, 2010. Técnica mixta, collage / paper, 70,5 x 61,5 cm.

63

VENTO, José, *Gama*, 1990. Oli / paper adherit a una taula, 62 x 81 cm.

VERBIS, Daniel, Sense títol. Sèrie *Trames del cor*, 2006. Acrílic / paper, 100 x 70 cm.

VICTORIA, Salvador, Sense títol, 1961. Guaix / paper, 82 x 69 cm.

YTURRALDE, José María, *Figura imposible*, 1973. Tinta xinesa, acrílic, retolador de color / paper isomètric (mil·limetrat), 36,5 x 43 cm.

ZÓBEL, Fernando, *Tesite*, 1965. Serigrafía / paper, 23 x 27 cm.

En la Placeta del Fossar, cada any es fa un homenatge popular al nostre Poeta Joan Valls (Foto Juani Ruz, 2008).

P O E M A X X V I
Breviari d'un eremita urbà (XII Premi Ausiàs March, 1974. Gandia)

Assajaré la mínima presència
a l'assemblea dels marginats i
posaré la indocta signatura
del meu nom i cognoms, com una forma
d'aliança fraternal que a ningú causa
perjudici, ni embrolla ni sotrac.
No sóc un cas de cerril rebel·lia,
sinó una presa justa de contacte.
Potser un dia puga la paraula
remoure estancaments de fullaraca,
d'inútils pactes grisos
i de corrompudes conveniències.
Per ara l'avenir no abunda en llums,
sinó en estupefaccions admiratives:
civilització on creix l'estigma
de les grans troballes físico-químiques
que embadaleixen les noves ones
tan massivament sofisticades.
Si al viure resta un poc d'antiga senyoria,
hem de lloar a taula el pa diari
i el got de vi que encara ens encoratja.

Joan Valls

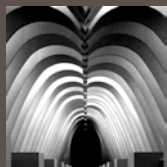

LLOTJA DE SANT JORDI

PUBLICACIONS

- 2013 ANTONI MIRÓ. L'Hospital Sueco-Noruec d'Alcoi.
60 ANYS DE GEOMETRIA. Col·lectiva.
ARCADI BLASCO. A peu de forn.
- 2014 JOSEP RENAU. The American way of life.
TOMÀS FERRÁNDIZ. Temps de Guerra (1936-39).
ANTONI MIRÓ. El Vol del gat.
AURÈLIA MASANET. Trama i ordit de l'existència.
MIQUEL NAVARRO. La Mirada.
- 2015 MIQUEL CALATAYUD. Imaginari.
SEMPERE, sempre entre nosaltres. Col·lectiva.
ART VALENCIÀ. Col·lecció Martínez Guerricabeita.
ENRIC SOLBES. Una mirada nòmada.
A MIQUEL HERNÁNDEZ. Homenatge 50x50.
- 2016 ADRIÀ PINA. Política interna.
EN UN SILENCI QUIET. Col·lectiva.
ESTUDIS D'ART. Col·lectiva.
EL RESCAT DE LA PINTURA. Col·lectiva.
A. MIRÓ / M. NAVARRO. Costeres, ponts i xemeneies.
- 2017 MIRALLS DEL MIRACLE. El patrimoni industrial.
PER A JOAN VALLS. Papers i collages.

LLOTJA DE SANT JORDI

AJUNTAMENT D'ALCOI

Sabadell
Fundació

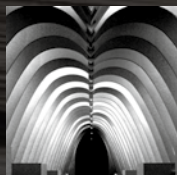

PAPERS I COLLAGES
per a Joan Valls

Alcoi 6 Abril - 28 Maig 2017

LLOTJA DE SANT JORDI

LLOTJA DE SANT JORDI

AJUNTAMENT D'ALCOI

Sabadell
Fundació

CÀTEDRA
ANTONI MIRÓ
D'ART CONTEMPORANI
UNIVERSITAT D'ALACANT
AJUNTAMENT D'ALCOI
AJUNTAMENT D'OTOS